

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо адміністративної та кримінальної відповідальності військових
службових осіб та особливостей виявлення і початку досудового
розслідування таких правопорушень»
(реєстр. № 15114 від 30.03.2026)*

Анотація. В інформаційній довідці досліджуються правові підстави встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності, зокрема голів, їх заступників, членів та секретарів військово-лікарських комісій, а також військових службових осіб за порушення закону, допущені під час ведення військового обліку призовників, призову громадян на військову службу та проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи) для визначення придатності громадян до військової служби. Дослідження проведено в контексті пропозицій, передбачених у проекті Закону України (реєстр. № 15144 від 30.03.2026) (далі – законопроект).

Розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, чинного адміністративного, кримінального та кримінального процесуального законодавства, законам України у сфері мобілізації, виконання військового обов'язку та військової служби, відповідальності за їх порушення.

За результатами дослідження виявлено ризики, які в подальшому можуть перешкоджати належній реалізації закону під час правозастосовної діяльності, досягненню проголошеної в ньому мети щодо запобігання зловживанням уповноважених службових осіб та забезпечення гарантій захисту прав громадян під час проведення мобілізаційних заходів.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, досудове розслідування, військові службові особи, військово-лікарські комісії, медичний огляд, призов на військову службу, звільнення з військової служби, порушення законодавства про мобілізацію.

Вступ

Все більшого розголосу набувають випадки порушень службовими особами територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК), військово-лікарських комісій, співробітниками інших державних органів вимог чинного законодавства України щодо правил ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, підстав та порядку призову громадян на військову службу під час мобілізації та відстрочки від такого призову, звільнення військовозобов'язаних від направлення для проходження військової служби, інших порушень норм закону про військовий обов'язок і військову службу, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

Такі вимоги безпосередньо визначені статтями 16, 17, 18, 33, 39, 39-1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-ХІІ, статтями 17, 18, 21, 22, 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-ХІІ.

Серед цих порушень насамперед виділяються факти: призову громадян на військову службу, які не підлягали такому призову відповідно до закону; безпідставні, всупереч закону звільнення військовозобов'язаних від проходження військової служби або надання відстрочки від призову на військову службу; порушення військового обліку, зокрема внесення недостовірних відомостей в інформаційно-комунікаційну систему, що забезпечує військовий облік громадян України; порушення посадовими особами військово-лікарських комісій порядку проведення медичного огляду для визначення придатності до військової служби тощо. Такі випадки призводять до істотних порушень прав громадян України, сприяють ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації або незаконному звільненню з військової служби військовослужбовців. Це своєю чергою негативно впливає на комплектування Збройних Сил України особовим складом та спроможність військ виконувати бойові завдання з відсічі збройній агресії російської федерації. Подібні дії уповноважених службових осіб створюють негативний громадський резонанс, формують у громадян негативне ставлення до процесу мобілізації. Під час військового стану це може зашкодити обороноздатності держави, забезпеченню її суверенітету та територіальної цілісності.

З огляду на положення статті 42 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та статті 26 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, винні у вчиненні порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, несуть відповідальність згідно із законом.

Викладене зумовило підготовку досліджуваного законопроекту.

Основна частина

Досягнення мети законопроекту пропонується забезпечити шляхом внесення низки змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), Кримінального кодексу України (далі – КК України) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Зокрема: 1) статтю 210-1 «Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію» КУпАП – доповнити частиною четвертою, у якій передбачити відповідальність службової особи за порушення порядку ведення обліку призовників, військовозобов'язаних або резервістів;

2) КК України – доповнити новими статтями 337-1 «Порушення порядку проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи) для визначення придатності за станом здоров'я до військової служби» та 426-2 «Порушення військовою службовою особою порядку призову (прийняття) громадян на військову службу», а також внести зміни до частини першої Примітки до статті 368-5 «Незаконне збагачення» цього Кодексу, доповнивши передбачене у ній визначення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, переліком службових осіб військово-лікарських або лікарсько-льотних комісій;

3) частину першу статті 214 «Початок досудового розслідування» КПК України – доповнити новим абзацом, у якому визначаються дії слідчих у випадку отримання інформації про вчинення військових кримінальних правопорушень.

За результатами проведеного дослідження, підтримуючи необхідність посилення відповідальності за вищеназвані порушення законодавства, а також з урахуванням передбачених у законопроекті пропозицій, вважаємо за доцільне відзначити таке.

Диспозиція частини першої статті 337-1 КК України має дещо громіздку структуру, що утруднює її сприйняття та визначення змісту. У такому вигляді вона не повною мірою відповідає вимогам законодавчої техніки щодо правової визначеності, точності й доступності для розуміння. Неможливість однозначного тлумачення цієї статті суттєво перешкоджатиме її належній реалізації під час правозастосовної діяльності.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 337-1 КК України (в редакції законопроекту) насправді передбачає вчинення двох основних, протилежних за своїми наслідками діянь – порушення порядку проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи), яке призвело до *призову* на військову службу, або *прийняття* на контрактну військову службу громадянина, який відповідно до закону *не підлягає* проходженню військової служби за станом здоров'я, та порушення вказаного порядку, що призвело до *звільнення (відстрочки)* громадянина від *призову* на військову службу або звільнення громадянина з військової служби за станом здоров'я тощо. Тому вбачається доречним викласти зазначені діяння в різних диспозиціях пропонованої норми, доповнивши з цією метою статтю 337-1 КК України (в редакції законопроекту) новою частиною. Окрім того, додати перед словосполученнями «звільнення від призову (прийняття, направлення) громадянина» та «звільнення громадянина з військової служби за станом здоров'я» слово «незаконного» (або «безпідставного»).

У даному випадку для криміналізації зазначених діянь вирішальне значення має те, що наслідками умисного порушення уповноваженою особою порядку проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи) для визначення придатності до військової служби за станом здоров'я, є саме незаконне, тобто всупереч вимог закону, безпідставне звільнення громадянина від призову (прийняття, направлення) на військову службу, або таке ж безпідставне, з порушенням закону, звільнення громадянина з військової служби «за станом здоров'я».

Аналогічним чином диспозиція статті 426-2 КК України (в редакції законопроекту) теж складається з двох протилежних за своїм змістом та наслідками діянь – порушення військовою службовою особою порядку призову (прийняття, направлення) громадянина на військову службу, що призвело до *призову* (прийняття, направлення) на військову службу громадянина, який не підлягає такому призову (прийняттю, направленню) відповідно до закону, та порушення такого порядку, що призвело до незаконного *звільнення* громадянина від призову (прийняття) на військову службу. Як наслідок, зазначені діяння також доцільно викласти в різних диспозиціях вказаної норми, доповнивши з

цією метою статтю 426-2 КК України (в редакції законопроекту) новою частиною.

У законопроекті частину першу Примітки до статті 368-5 КК України, у якій передбачено кримінальну відповідальність за незаконне збагачення особи, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, пропонується доповнити положенням про те, що до таких осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», для цілей цієї статті прирівнюються *«голови, їх заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських комісій або лікарсько-льотних комісій»*.

Однак таке доповнення з об'єктивною необхідністю потребує внесення аналогічних змін і до підпункту г) пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону. Згідно з його положеннями до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, належить, серед інших, особовий склад *штатних* військово-лікарських комісій. Водночас перелічені у законопроекті посадові особи *позаштатних* військово-лікарських або лікарсько-льотних комісій у ньому відсутні.

В іншому випадку пропонується редакція цієї Примітки суперечить вимогам щодо системності норм права, їх взаємної узгодженості з нормами інших нормативно-правових актів, які визначені у статті 34 Закону України «Про правотворчу діяльність», що своєю чергою перешкоджатиме застосуванню положень статті 368-5 КК України на практиці.

У новому абзаці, яким пропонується доповнити частину першу статті 214 КПК України, слідчі органів державного бюро розслідувань зобов'язуються здійснювати «моніторинг обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військових кримінальних правопорушень) з метою оперативного виявлення таких правопорушень та початку досудового розслідування відповідно до цієї статті».

Однак названа пропозиція не узгоджується з основними положеннями статті 214 КПК України, що визначають загальний порядок початку досудового розслідування у разі надходження інформації про будь-яке кримінальне правопорушення (зокрема й військове кримінальне правопорушення).

Відповідно до її вимог слідчий, дізнавач, прокурор у разі подання заяви, повідомлення або після самостійного виявлення з *будь-якого джерела*, в т.ч. з «інформації, поширеної в медіа», обставин, які лише *можуть свідчити* про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язані невідкладно, але не пізніше 24 годин після надходження вказаної інформації, внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

За таких умов здійснення пропонованого моніторингу вочевидь не узгоджується з послідовністю дій щодо початку досудового розслідування, передбачених законом. Його проведення фактично не потребується та навпаки може призвести до безпідставного зволікання з прийняттям необхідних процесуальних рішень.

Отже, вищезазначені положення досліджуваного законопроекту не повною мірою відповідають ustalеним вимогам законодавчої техніки щодо правової визначеності, системності та логічної послідовності змісту нормативно-правового акта. У подальшому це може суттєво ускладнити реалізацію його норм під час правозастосовної діяльності та завадити досягненню проголошеної в ньому мети.

Висновок

Попри актуальне значення законопроекту (реєстр. № 15114 від 30.03.2026), він містить певні ризики, які у подальшому можуть перешкодити його належній реалізації, внаслідок чого потребують корегування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.